

SOSTE

Asia: VNS 1/2022 vp Ajankohtaiselonteko turvallisuusympäristön muutoksesta

Tulevaisuusvaliokunta on kiinnostunut muuttuneen turvallisuustilanteen vaikutuksista suomalaiseen yhteiskuntaan ja ihmisiin. Valiokunnassa keskusteltuja teemoja ovat muun muassa huoltovarmuus, talous, työllisyys, tasa-arvo, henkinen kriisin kestävyys, (henkilökohtainen ja yhteiskunnallinen) resilienssi, luottamus ja toivon näkökulma.

Koska Euroopan ja Suomen turvallisuustilanne on vakavampi ja vaikeammin ennakoitavissa kuin kertaakaan kylmän sodan jälkeen, tulee turvallisuuspolitiikkaa ja sen vaikutuksia tarkastella uudestaan. Turvallisuustilanne on muuttunut radikaalista Venäjän Ukrainan hyökkäyssodan jälkeen. Kun tieto muuttuu, on vain loogista, että toiminta ja ratkaisut muuttuvat myös. Venäjän sotilaalliset toimet vaikuttavat myös Suomen ulko-, turvallisuus- ja puolustuspoliittiseen liikkumatilaan.

Hyvinvointitalous kasvattaa yhteiskunnallista resilienssiä.

Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikalla sekä aktiivisella ja ennakoivalla diplomatialla vahvistetaan turvallisuutta Suomessa ja lähialueillamme niin kansallisin toimin kuin kansainvälisellä yhteistyöllä. Vastauksena muuttuneeseen turvallisuustilanteeseen Suomen on järkevää vahvistaa puolustuskykyään ja tiivistää pitkäaikaista yhteistyötä keskeisten kumppanien kanssa.

Tällaisessa tilanteessa puolustusmäärärahojen lisääminen ja turvallisuuspolitiikan uudistaminen ovat investointeja tulevaisuuden hyvinvointitalouteen. On tärkeintä huolehtia heikoimmassa asemassa olevista, heidän turvallisuudestaan ja toimeentulostaan, koska sota vaikuttaa heihin eniten. Hyvinvointiin ja hyvinvointitalouteen investoiminen niin strategisesti kuin turvallisuuspoliittisesti kasvattaa Suomen ja EU:n pitkän tähtäimen resilienssiä niin taloudellisesti, sosiaalisesti kuin ekologisestikin.

Venäjän toimet pakottavat suomalaisia yrityksiä ja palveluntilaajia uudistamaan toiminta- ja tuotantomalleja erityisesti energiapuolella. Siirtymä pois venäläisestä energiasta tai viennistä vaikuttaa talouteen ja sen perinteisiin toimintamalleihin niin, että yritykset joutuvat todennäköisesti keskipitkällä aikavälillä uudistamaan toimintaansa ja tekemään valtion kanssa yhteistyötä.

Venäjän hyökkäyssota Ukrainassa vaikuttaa suomalaisiin yrityksiin Venäjän kanssa harjoitetun kaupan vähenemisen tai päättymisen kautta. Vientiä Suomesta Venäjälle harjoittaa noin 2 200 yritystä, ja Venäjälle sodan vuoksi asetetut vientirajoitukset koskevat suoraan noin 500 yrityksen vientituotteita.

Ukrainan sota ja koronavirüs ovat osoittaneet, että talouspolitiikka ilman hyvinvointia sen keskiössä ei ole resilienssiä eikä jokaisen kansalaisen hyvinvointia ja tasa-arvoa kasvattavaa.

Ukrainan hyökkäyssota vaikuttaa talouteen ja hyvinvointiin.

Venäjän toiminta on osoittanut taloudelliseen ja muuhun kanssakäymiseen perustuvan keskinäisriippuvuuden politiikan vaikutusmahdollisuuden rajat. EU:n asettamilla pakotteilla tulee olemaan pitkäaikaisia vaikutuksia Venäjän talouteen ja kansalaisten elintasoon. Pakotteiden toimeenpano voi lisätä jännitteitä myös kahdenvälisesti.

Sodan talousvaikutuksiin liittyy suurta epävarmuutta, koska vielä ei ole tiedossa sodan laajuutta eikä kestoja, tai minkälaisia talouspoliittisia toimia otetaan käyttöön talousvaikutusten lievittämiseksi.

Suomen pankin laskelmien mukaan Suomen talouskasvu hidastuu kuluvana vuonna 0,5–2 prosenttiin. Talousvaikutukset jäävät pitkäkestoisiksi, jos menetettyjä Venäjän markkinoita kyetään korvaamaan vain hitaasti.

Hyökkäys leimaa yritysten Venäjä-yhteyksiä, ja monet suomalaiset yritykset ovat jo ilmoittaneet lopettavansa Venäjän-kaupan tai toimintansa Venäjällä. Siksi on todennäköistä, että sodan vaikutus ulkomaankauppaan ja suomalaisten yritysten toimintaan on selvästi vientirajoituksia laajempi.

Vaikka inflaatio on kasvanut Suomessa helmikuussa 4,3 prosenttiin, Ukrainan sodan vaikutukset eivät vielä näy taloustilastoissa. Osa päättäjistä on pelännyt 2022 mahdollista stagflaatiota, eli inflaation ja talouskasvun hidastumisen yhtäaikaista vaikutusta, mutta sen näkymät eivät ole kovinkaan todennäköiset. Futuurit kertovat, että energiahinnat tulevat laskemaan vuoden loppuun mennessä, koska yli 50 % inflaatiosta selittyy energian hinnoilla.

Mahdollisen Nato-jäsenyyden vuotuinen lisäkustannus olisi arviolta noin 1–1,5 prosenttia Suomen nykyisestä puolustusbudjetista. Lisäksi jäsenmaiden yhteisesti sopimana tavoitteena on käyttää puolustusmenoihin vähintään kaksi prosenttia bruttokansantuotteesta, mikä tarkoittaisi Suomen osalta puolustusbudjetin säilyttämistä noin nykyisellä tasolla. Puolustusbudjetin taso ja kohdentaminen päätettäisiin kansallisesti myös Naton jäsenenä.

Erityisen tärkeää on huolehtia haavoittuvimmassa asemassa olevista henkilöistä.

Etenkin nuorten tilanne on huonontunut entisestään mielenterveyden osalta, koska taustalla on koronapandemian vaikutus. Varhaiskasvatuksen ja koulun turvallinen arki vuorovaikutussuhteineen on lasten ja nuorten hyvinvoinnille keskeistä. Toimeentuloon liittyvät huolet lisäävät henkistä kuormitusta. Vähimmäistoimeentulon turvaaminen ja toimivat peruspalvelut ovat tärkeitä ihmisten osallisuuden, toimintakyvyn ylläpidon ja hyvinvoinnin ja sitä kautta koko yhteiskunnan kriisinsietokyvyn kannalta.

Varauduttaessa sotilaalliseen maanpuolustukseen on kyettävä suojaamaan väestöä ja turvaamaan yhteiskunnan toimintakyky. Väestö täytyy pystyä suojaamaan olemassa oleviin väestönsuojiiin, mahdollisimman hyvän suojan antaviin sisätiloihin ja tarvittaessa myös evakuoitien avulla. Väestön ja infrastruktuurin suojaamisen sekä tärkeiden toimintojen turvaamisen kannalta olennaista on myös kyky tehokkaaseen pelastustoimintaan ja sitä tukeviin toimintoihin.

YK ja EU

Venäjän, YK:n turvallisuusneuvoston pysyvän jäsenen, hyökkäys rikkoo räikeästi kansainvälistä oikeutta ja on hyökkäys monenkeskistä sääntöpohjaista järjestelmää vastaan. Sota Ukrainaa vastaan on myös hyökkäys demokratiaa, oikeusvaltioperustaisuutta ja ihmisoikeuksien yleismaailmallisuutta vastaan. Venäjän hyökkäyssodan seurauksena useat ihmisoikeudet, mukaan lukien oikeus elämään sekä oikeus veteen, ravintoon ja asumiseen, jäävät Ukrainassa toteutumatta. Haavoittuvimmat ihmisryhmät kärsivät sodassa eniten.

Suomen asema on sitä turvatumpi, mitä yhtenäisempi ja vahvempi toimija EU on. On vain järkevää, että Suomi tukee EU:n turvallisuuspolitiikan vahvistamista. EU:n luonne ulko-, turvallisuus- ja puolustustoimijana on sodan aikana vahvistunut. EU on osoittanut huomattavaa yhtenäisyyttä ja on ennen kaikkea toiminut taloudellisen voiman käyttäjänä.

Muuttuneessa turvallisuustilanteessa korostuu Suomen ja Ruotsin välisen puolustusyhteistyön merkitys molempien maiden puolustuksen vahvistamiseksi ja Itämeren alueen turvallisuuden takaamiseksi.

Puolustusyhteistyötä Ruotsin kanssa on syytä syventää entisestään. Mahdolliseen puolustusliittoon eteneminen edellyttäisi laajaa parlamentaarista tahtotilaa molemmissa maissa.

NATO-jäsenyys

Yhtenä kysymyksenä osana liittymisneuvotteluita nousee esiin Naton mahdollinen sotilaallinen läsnäolo Suomessa. Jäsenyys ei velvoittaisi Suomea ottamaan alueelleen ydinaseita, pysyviä tukikohtia tai joukkoja.

Naton 1990-luvun jälkipuoliskolla muotoutuneen laajentumisperiaatiikan lähtökohtana on ollut, että uusiin jäsenmaihiin ei sijoiteta ydinaseita eikä pysyviä joukkoja tai tukikohtia. Linjaus perustui senhetkiseen arvioon turvallisuustilanteesta ja uhkaympäristöstä.

Suomi päättäisi edelleen itse sotilaallisen maanpuolustuksen toteuttamisperiaatteista. Nato-jäsenyys ei tarkoittaisi yleisestä asevelvollisuudesta luopumista. Mahdollinen jäsenyys parantaisi Suomen sotilaallista huoltovarmuutta ja koko yhteiskunnan kriisivalmiutta. Jäsenyydellä ei olisi merkittävää muutosta Suomen osallistumisen tasoon Naton kriisinhallintaoperaatioissa.